

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Janusz KOCHANOWSKI

RPO-630266-II/09/PS

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa,

3/12/2003

Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Minister Sprawiedliwości –
Prokurator Generalny

Wielce Łanowy Panie Ministrze

Wpływają do mnie wnioski dotyczące braku możliwości dopuszczenia adwokata lub radcy prawnego ustanowionego w postępowaniu w sprawie o wykroczenie do udziału w przesłuchaniu osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie w sprawie o wykroczenie w trybie przewidzianym w art. 54 § 6 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, a zatem na etapie czynności wyjaśniających.

Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia przewiduje możliwość ustanowienia jednego obrońcy przez obwinionego (art. 4 K.p.s.w.). Obwinionym jest osoba, przeciwko której wniesiono wniosek o ukaranie w sprawie o wykroczenie (art. 20 § 1 K.p.s.w.). Z przepisów tych wynika zatem, i tak jest też są one interpretowane przez organy prowadzące czynności wyjaśniające, że obrońca może być ustanowiony dopiero po skierowaniu do sądu wniosku o ukaranie. Nie posiada zatem uprawnień do podejmowania czynności procesowych w imieniu osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie i która została wezwana do złożenia w sprawie wyjaśnień, nie może zatem uczestniczyć w czynnościach procesowych z udziałem takiej osoby.

Analiza przepisów K.p.s.w. wskazuje także, iż osoba, co do której istnieje uzasadniona podstawa do skierowania wniosku o ukaranie nie może ustanowić dla siebie pełnomocnika. Zgodnie bowiem z art. 30 § 1 K.p.s.w. wyłącznie pokrzywdzony lub oskarżyciel posiłkowy może korzystać z pomocy jednego pełnomocnika. W postępowaniu w sprawach o wykroczenia nie znajduje ponadto zastosowania art. 87 § 2 K.p.k. umożliwiający ustanowienie pełnomocnika przez osobę niebędącą stroną, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu.

W mojej ocenie opisany powyżej stan jest niemożliwy do zaakceptowania z punktu widzenia prawa do obrony we wszystkich stadiach postępowania karnego, wynikającego z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, którego formalnym aspektem jest prawo do korzystania z pomocy obrońcy.

Przed przystąpieniem do dalszych rozważań, należy podkreślić, iż w świetle ustabilizowanego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego nie ulega wątpliwości, że do postępowania w sprawach o wykroczenia znajdują zastosowanie normy gwarancyjne wynikające z art. 42 Konstytucji RP. Na przykład w wyroku z dnia 19 lutego 2008 r. (sygn. P 48/06) Trybunał wskazał, iż: „Odpowiedzialność za wykroczenie ma charakter represyjny. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego utrwaliło się stanowisko, iż konstytucyjne gwarancje związane z odpowiedzialnością represyjną (a taką jest gwarancja wynikająca z art. 42 ust. 2 Konstytucji) odnoszą się nie tylko do postępowania stricte karnego, ale również do innych postępowań toczących się w przedmiocie odpowiedzialności represyjnej (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 4 lipca 2002 r., sygn. P 12/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 50; z 3 listopada 2004 r., sygn. K 18/03, OTK ZU nr 10/A/2004, poz. 103; z 19 marca 2007 r., sygn. K 47/05, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 27). Zasada prawa do obrony w swym konstytucyjnym wymiarze nie chroni zatem wyłącznie przed odpowiedzialnością stricte karną ale przed przypisaniem odpowiedzialności o charakterze represyjnym. Podobnie rzecz przedstawia się na gruncie art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [...], gdzie pojęcie „sprawy karne” również ma charakter autonomiczny (por. M. A. Nowicki, Wokół Konwencji Europejskiej. Krótki komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Kraków 2006, s. 155 i n. oraz powoływane tam orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu).”

Przesłuchanie osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie jest ważną czynnością z punktu widzenia dalszego przebiegu postępowania w sprawie o wykroczenie. Z przesłuchaniem tym związane jest bowiem uzyskanie przez taką osobę informacji o stawianym jej zarzucie. Osoba przesłuchiwana w omawianym trybie ma prawo do złożenia wyjaśnień a także do odmowy ich złożenia, może także zgłosić wnioski dowodowe.

Podkreślić także należy, iż na podstawie art. 54 § 5 K.p.s.w. na osobie podejrzanej o popełnienie wykroczenia ciąży poważne obowiązki, w tym przede wszystkim wynikające z art. 74 § 3 K.p.k. i art. 308 § 1 K.p.k. W stosunku do osoby podejrzanej o popełnienie wykroczenia można mianowicie dokonać badań lub czynności w postaci oględzin zewnętrznych ciała oraz innych badań niepołączonych z naruszeniem integralności ciała. Wolno także w szczególności od tej osoby pobrać odciski, fotografować ją oraz okazać w celach rozpoznawczych. Ponadto można przy zachowaniu wymagań określonych w art. 74 § 2 pkt 2 lub 3 K.p.k. pobrać krew, włosy, wymaz ze śluzówki policzków lub inne wydzieliny organizmu. Stosując odpowiednio art. 308 § 1 k.p.k., w

granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów wykroczenia przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, Policja może w każdej sprawie, w wypadkach niecierpiących zwłoki, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 K.p.k. w stosunku do osoby podejrzanej, a także przedsięwziąć wobec niej inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu. W związku z tym, że osoba podejrzana jest obowiązana poddać się wskazanym wcześniej zabiegom i czynnościom, organy ścigania mogą użyć stosownej siły fizycznej w celu wymuszenia poddania się tym czynnościom i zabiegom.

Z powyższych unormowań wynika zatem, że już na etapie czynności wyjaśniających może nastąpić głęboka ingerencja w prawa i wolności osoby podejrzanej o popełnienie wykroczenia. Na tym etapie również osoba ta musi podjąć istotne dla jej obrony decyzje, np. w przedmiocie złożenia lub odmowy składania wyjaśnień, czy w przedmiocie zgłoszenia wniosków dowodowych. Brak możliwości ustanowienia obrońcy na tym etapie postępowania bez wątplenia może zatem rzutować na realizację prawa do obrony takiej osoby. Warto przy tym podkreślić, iż choć przedmiotem postępowania w sprawie o wykroczenia są czyny o mniejszym ciężarze gatunkowym niż przestępstwa, to nie oznacza, że postępowanie w tych sprawach jest zawsze na tyle proste, że przeciętny obywatel bez fachowej pomocy może skutecznie przedstawiać argumenty na swoją obronę. Podnieść nadto wypada, że aktywne uczestniczenie obrońcy osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie może doprowadzić do zgromadzenia dowodów, na podstawie których organ prowadzący czynności odstąpi o skierowania sprawy do sądu co niewątpliwie może przyczynić się do obniżenia kosztów tego postępowania. Pamiętać przy tym należy, iż w przypadku uniewinnienia obwiniony może skutecznie domagać się zwrotu wydatków poniesionych z tytułu ustanowienia jednego obrońcy z wyboru na podstawie art. 118 § 2 K.p.s.w. w zw. z art. 119 K.p.s.w. w zw. z art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k.

Przekazując powyższe uwagi uprzejmie proszę Pana Ministra o przeanalizowanie przedstawionego problemu pod kątem potrzeby wprowadzenia do Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia zmian, które umożliwiłyby osobie podejrzanej o popełnienie wykroczenia ustanowienie obrońcy na etapie czynności wyjaśniających oraz o poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku i ewentualnie podjętych działaniach.

*Zaczęty dnia 11.01.2018 r.
Paweł Łoboski*